

JÁ, RYS

JSEM TADY!

ALE JEN MÁLOKDO MNE OPRAVDU ZNÁ.

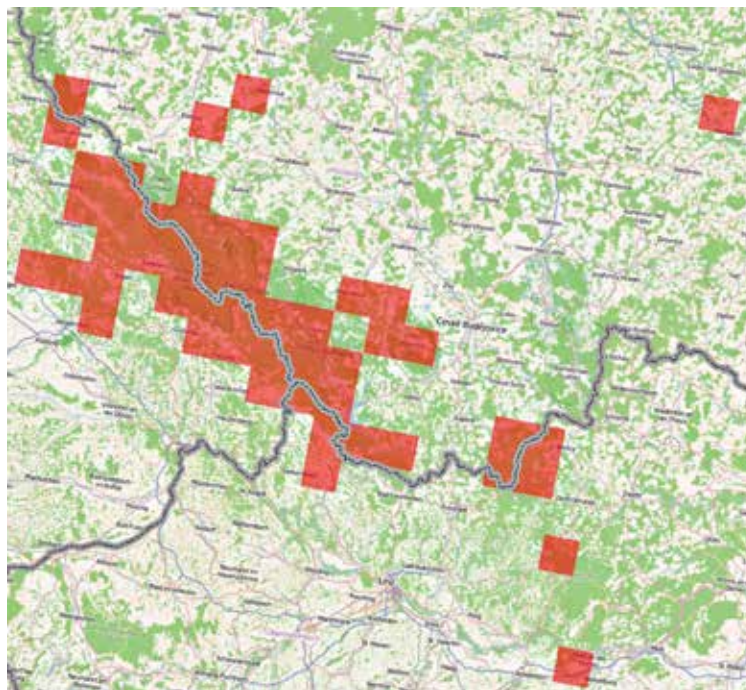
Velké, okrouhlé stopy ve sněhu, drsné, hrdelní volání koncem zimy, obezřetná zvěř v lesích, případně stržená kořist – rys je opět tady. Již řadu let nacházíme jeho stopy v lesích Šumavy i jejího podhůří. Rys ostrovid byl na Šumavě vyhuben téměř před 150 lety a jeho opětovné soužití s člověkem stále naráží na mnohé předsudky. Ale kdo ho skutečně zná? Víte, jak se chová a jaké jsou jeho životní nároky?

Nechme ho, ať se nám představí sám.

MÁM RÁD LES!

TAM SE ZDRŽUJI NEJRADEJÍ.

Rys potřebuje k životu klidná, lidmi málo navštěvovaná místa, a proto vyhledává zejména souvislejší lesní komplexy. Cítí se však dobře i v členitější kulturní krajině širšího Pošumaví. Přirozené oblasti výskytu v Evropě existují dnes ještě ve značné části Skandinávie, v Pobaltí, Rusku a také v Karpatech. Všechny současné rysí populace ve střední Evropě pocházejí z reintrodukce (znovuvysazení původního druhu), při kterých byli využiti jedinci z původní karpatské populace. Takto byl položen základ současné populace rysa například v Alpách, švýcarské Juře či Dinárských horách na Balkánském poloostrově. Nejinak je tomu i v případě Šumavy. Po pokusném vysazení v Bavorském lese počátkem 70. let bylo v letech 1982–1989 vypuštěno do volné přírody v oblasti dnešního národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava celkem 17 karpatských rysů. Ti vytvořili základ dnešní rysí populace na česko-bavorsko-rakouském pomezí.

V pohoří česko-bavorsko-rakouského pomezí je v současnosti zdokumentován výskyt 63 dospělých rysů. Těžiště jejich výskytu je na české straně Šumavy a Pošumaví, včetně Novohradských hor a Českého lesa.

KVÍZOVÉ OTÁZKY:

- A. MŮŽE RYS PŘEŽÍT V KULTURNÍ KRAJINĚ?
- B. KOLIK JE V SOUČASNOSTI RYSŮ V POHOŘÍCH ČESKO-
-BAVORSKO-RAKOUSKÉHO POMEZÍ?

(ODPOVĚDI NA STR. 18)

„MOJE VIZITKA“

Označení

Samec = kocour

Samice = kočka

Vzhled: skvrnitá srst, štětičky na koncích ušních boltců, kulatá hlava, krátký ocas

Velikost: zhruba jako ovčácký pes (výška v kohoutku 50–70 cm)

Hmotnost: kolem 20 kg (kocour více, kočka méně)

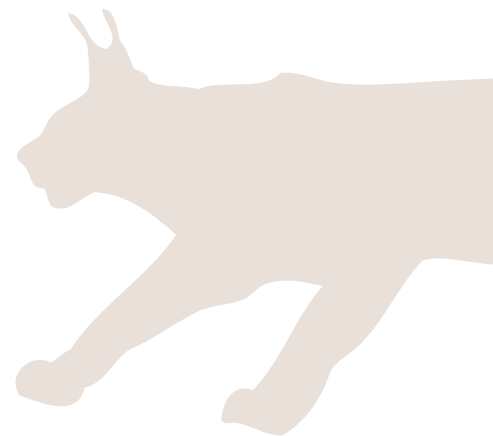
Stopy: okrouhlé, vesměs bez otisků drápů (tvarem podobné kočce domácí, jen výrazně větší, 6–9 cm)

Hlasový projev: hrdelní, chraptivý hlas obou pohlaví je slyšet v období páření (leden–březen)

Prostředí: lesnatá území

Mlád'ata: nejčastěji 2, rodí se v květnu a červnu

Věk: 5–10 let, v zajetí i přes 15 let

7

skutečná velikost rysí stopy

MÁM RÁD KLID!

PŘÍLIŠ MNOHO RUCHU MI VADÍ.

Rysi jsou aktivní převážně za soumraku a v noci. Přes den většinou odpočívají nebo vydatně pečují o svůj zevněšek. Kočka rodí mláďata v časném létě v různých přirozených úkrytech, obvykle v dutinách skal, mezi balvany či pod vývraty stromů, dává přednost klidným místům. O svoje mláďata pečuje během prvního roku jejich života až do období říje (leden–březen). Poté se musí ještě nedospělá mláďata osamostatnit a postupně si začít hledat svoje vlastní teritorium.

Lidským obydlím se rysi zpravidla vyhýbají a ani při procházkách v lese na rysa pravděpodobně nenarazíte. Je velmi plachý a má výborné maskování, díky kterému není téměř vidět. Pokud se s ním setkáte, vychutnejte si tento vzácný okamžik! Šelma na přímé setkání v lese reaguje někdy překvapivě důvěřivě a zůstane dlouho v klidu. Máte potom jedinečnou příležitost bez obav si rysa prohlédnout.

KVÍZOVÉ OTÁZKY:

- A. JAKÉ VÁHY MŮŽE RYS DOSÁHNOUT?
- B. JAK JE RYS VELKÝ?
- C. PLÍŽÍ SE RYS V NOCI OSADAMI?
- D. JAK SE RYS ZACHOVÁ, DOSTANE-LI SE DO JEHO BLÍZKOSTI TURISTA NEBO HOUBAŘ?
- E. JE SETKÁNÍ S RYSEM PRO ČLOVĚKA NEBEZPEČNÉ?

(ODPOVĚDI NA STR. 18)

JSEM NÁROČNÝ!

POTŘEBUJI PRO SVŮJ ŽIVOT PROSTOR.

Jako velká šelma si rys nárokuje pro svůj život území (tzv. domovský okrsek) o rozloze zhruba 150–400 kilometrů čtverečních. Kocouři často obsazují i více než dvojnásobně velká teritoria oproti kočkám. Domovské okrsky samců a samic se vzájemně překrývají.

Rys pravidelně prochází svoje území a během jediného dne se může přesunout o mnoho kilometrů. Je to samotář, ke vzájemným setkáním rysů dochází téměř pouze v době páření.

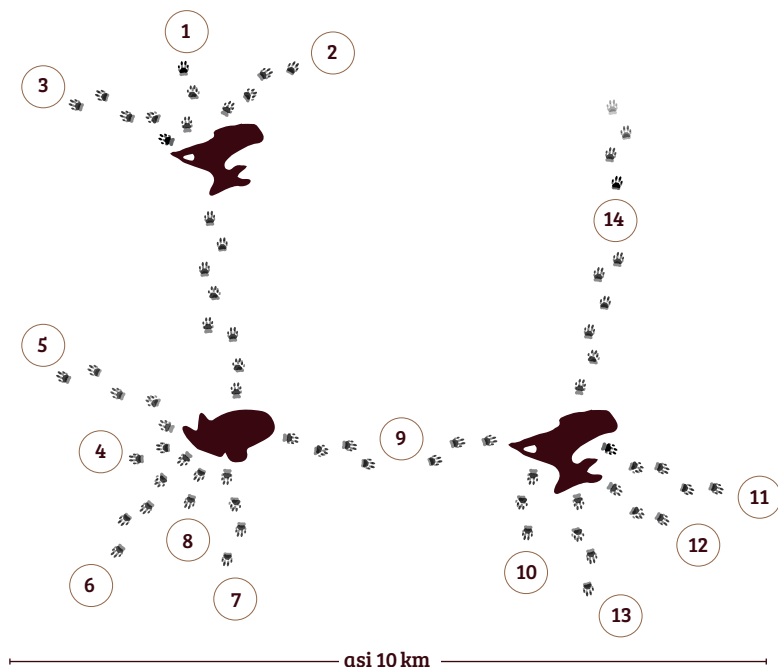

KVÍZOVÉ OTÁZKY:

- A. JAK VELKÉ ÚZEMÍ POTŘEBUJE RYSÍ KOCOUR A KOČKA?
- B. JAK SE RYS POHYBUJE PO SVÉM DOMOVSKÉM OKRSKU?
- C. JAKÉHO STÁŘÍ SE RYS DOŽÍVÁ?

(ODPOVĚDI NA STR. 18)

9

14 dní v životě rysa

První 3 dny se rys drží v blízkosti své kořisti – srnce. Mezi 4. a 8. dnem se živí z mladého jeleního koloucha, kterého ulovil o mnoho kilometrů dále. Mezitím podniká delší výpady k hranicím svého domovského okrsku. Když se žádné další lovecké pokusy nezdaří, musí 9. dne putovat dál a teprve o den později uloví nedospělou srnu. Tu během několika dnů zkonzumuje. Čtrnáctý den už mu toho z kořisti moc nezbývá, a proto opouští hladový znovu své místo odpočinku a vydává se opět lovit...

kořist

denní úkryt

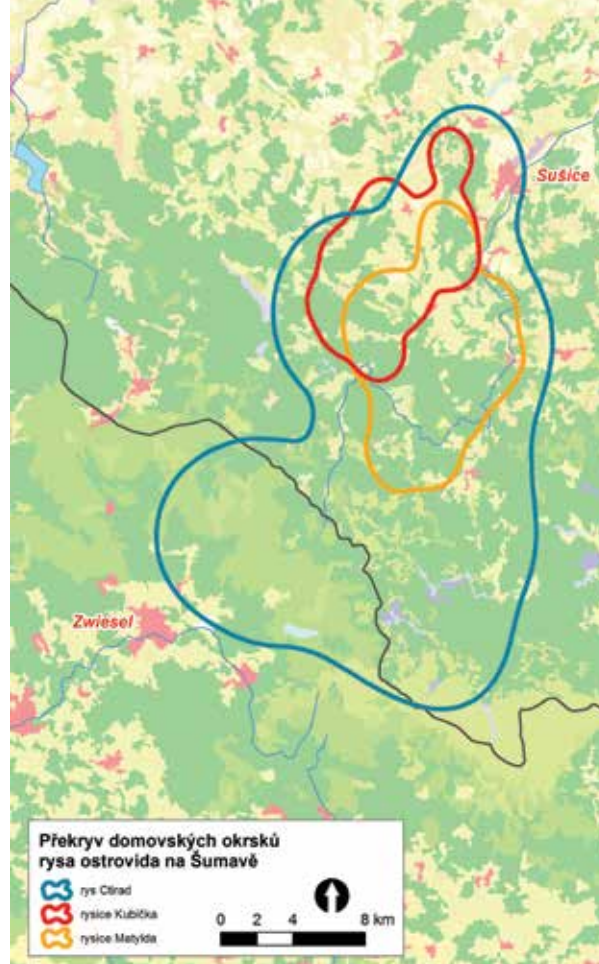
trasa pohybu rysa

SLEDUJÍ MĚ!

MNĚ TO ALE NEVADÍ.

Jako velmi skrytě žijící druh je rys jen obtížně sledovatelný. Proto používají výzkumníci metodu telemetrie, aby se dozvěděli více o jeho způsobu života. Rysi jsou odchyceni, uspáni a vybaveni obojkem s vysílačkou. Po probuzení je výzkumníci opět pustí do přírody. Nainstalovaný obojek pak vydává signály či posílá na přijímač souřadnice, kde se zvíře přesně nachází. Výhodou telemetrického sledování je, že člověk získá přesné informace o tom, kdy a kde se zvíře pohybovalo – tedy kudy chodí, kde odpočívá, jak tráví svůj den. Obojek na krku mu nijak nevadí a po skončení telemetrického sledování, které trvá většinou několik měsíců, se sám odepne.

V posledních letech výzkumníci sledují šelmy také pomocí tzv. fotopastí – fotoaparátů s automatickou spouští, umístěných v lese. Nejlepší jsou fotopasti s bílým bleskem, které dělají kvalitní barevné fotografie, na nichž je dobře poznat zbarvení rysů na hřbetě – umístění a počet skvrn nebo mramorování. Podle zbarvení lze každého rysa poznat, podobně jako například člověka podle otisků prstů. Na základě fotografie lze také někdy zjistit pohlaví rysa nebo odhadnout jeho věk. Když se poštěstí a fotopast pořídí dobrou fotku kočky s koťaty, lze takto sledovat osud koťat od narození až do dospělosti. Výhodou fotomonitoringu je, že na rozdíl od telemetrie nemusí rysy nikdo chytat ani uspávat. Focení je neruší v běžném životě a na místo, kde byli jednou vyfoceni, se klidně vracejí znovu.

KVÍZOVÉ OTÁZKY:

- JSOU VŠICHNI RYSI SKVRNITÍ?
- CO LZE O RYSECH ZJISTIT POUZE POMOCÍ METODY TELEMETRIE?

(ODPOVĚDI NA STR. 18)

JSEM VŽDY VE STŘEHU!

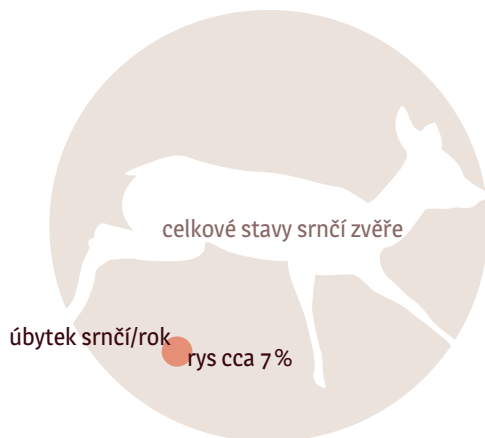
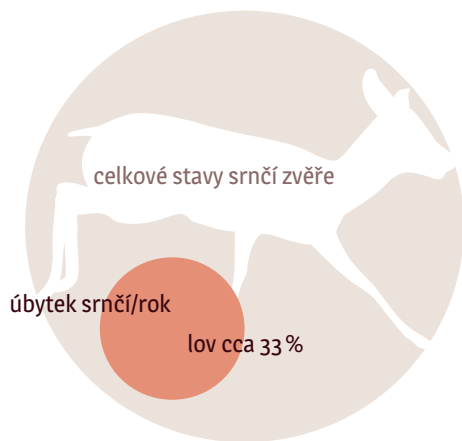
SVOJI KOŘIST UMÍM PŘEKVAPIT.

Ve střední Evropě rys loví především srnčí zvěř. Kromě toho se ale pokouší i o lov zvěře jelení, mufloní, kamzičí, divokých prasat, zajíců, lišek, kun, divokých i domácích koček, myši či ptáků.

Jak je z dlouhého výčtu patrné, loví rys téměř vše, co dokáže překvapit a přemoci. Jako kočkovitá šelma nemiluje dlouhotrvající lov s nutným pronásledováním kořisti. Číhání, plíživé přiblížení se a krátký sprint nebo skok – to je pro rysa typický způsob lovu. Lov naháněním, běžný naopak pro psa či vlka, rys nezvládá, a tak je odkázán na efekt překvapení.

Po nezdařeném pokusu o úlovek se proto rys musí přesunout jinam, kde by mohl narazit na méně obezřetnou zvěř. Tato taktika lovu vysvětluje také enormní rozlohu domovských okrsků rysů.

Názory na vliv rysa na srnčí zvěř jsou velmi rozdílné. V porovnání s úbytky srnčí zvěře způsobenými lovem či úhynem v důsledku střetů s dopravními prostředky jsou počty ulovené rysem nízké.

Nebezpečím pro domácí zvířata a zvěř chovanou v oborách může být rys jen výjimečně. Přitom se zpravidla jedná o nedospělé, nebo naopak velmi staré rysy, kteří se specializují na snadněji dosažitelnou kořist. Oproti pytlacím psům však rysi usmrcují obvykle jen jeden kus.

KVÍZOVÉ OTÁZKY:

- A. LOVÍ RYS HLAVNĚ MYŠI?
- B. MŮŽE RYS VYHUBIT SRNČÍ ZVĚŘ?
- C. JAKOU TECHNIKU VYUŽÍVÁ RYS PŘI LOVU?
- D. MŮŽE TETŘEV PŘEŽÍT VEDLE RYSA?

(ODPOVĚDI NA STR. 19)

MÁM RÁD VOLNOST BEZ HRANIC!

ZŮSTÁVÁM TAM, KDE SE MI LÍBÍ.

Budoucnost rysa je v našich rukou. Hvozdy Bavorského lesa a Šumavy mohou poskytovat rysům dostatečně vhodné prostředí – jen pokud necháme této kočce prostor a možnost žít. A to bez hranic. Mladí rysi by tak mohli hledat své nové domovy dále v Českém lese, Krušnohoří, hornorakouském Mühlviertelu a Waldviertelu nebo se přes moravské hory spojit s karpatskou populací.

„Rysi přiměřeně ano, rysí masově ne.“ Tento názor je možné často zaslechnout v Bavorském lese i na Šumavě. Rys se však nikde nemůže vyskytovat masově, neboť mladí rysí musejí opustit teritorium matky a vyhledat si svůj vlastní, dosud neobsazený prostor. Při těchto vyhledávacích pokusech přijde mnoho nedospělých rysů o život – v důsledku nemocí, dopravních střetů i vyhladovění.

V každém případě je velmi důležité mít dobrý přehled o reálných počtech rysů, rozšíření a vývoji populace. Pokud je totiž nejasné, kolik rysů na území skutečně žije, nelze vážně diskutovat o dalším přístupu k ochraně a zacházení s tímto druhem.

KVÍZOVÉ OTÁZKY:

- A. MŮŽE NA NĚJAKÉM ÚZEMÍ DOJÍT K PŘEMNOŽENÍ RYSA?
- B. JE MOŽNÉ, ABY ŠUMAVSKÝ RYS DOŠEL AŽ DO KARPAT?

(ODPOVĚDI NA STR. 19)

15

Je třeba snažit se o propojení různých populací rysa, především přes příhraniční a lesnaté horské oblasti.

- kritická místa
- problémová místa
- migrační koridory
- migračně významná území
- území s omezenou migrační průchodností
- zastavěná území
- vodní plochy
- dálnice
- rychlostní komunikace
- silnice 1. třídy

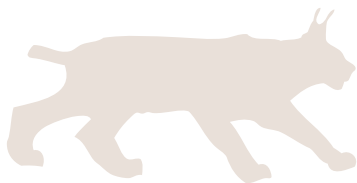

CHCI ŽŮSTAT!

**KDO MĚ LÉPE ZNÁ, PRO TOHO
JSEM PŘIJATELNÝ.**

Rys ostrovid je v právních předpisech o myslivosti sice řazen formálně mezi zvěř, ale bez možnosti lovu. Jako zvláště chráněný, silně ohrožený druh podléhá úplné ochraně podle právních předpisů na ochranu přírody. Jedná se o zranitelný druh uvedený v Červené knize a zařazený do Bernské úmluvy a Washingtonské konvence.

Odpovědnost za další přežití rysa není jen v rukou myslivců či ochránců přírody, ale nás všech. Musíme se rozhodnout, jak chceme dlouhodobě s rysem zacházet. Bez ochoty ke kompromisům u všech dotčených skupin bude dohoda jen stěží možná. Dokud však bude probíhat otevřená vzájemná diskuze a argumenty druhých budou brány vážně, existuje dobrá šance, že se soužití člověka s rysem v naší krajině podaří zajistit.

ODPOVĚDI

ZE STRANY 5

- A. Ano. Rys byl vyhuben přímým pronásledováním a lovem – ne jako mnohé jiné druhy zánikem jejich životního prostředí. V lesnaté krajině Šumavy, Pošumaví a Bavorského lesa ještě nachází vhodné podmínky pro život.
- B. Celkové stavy jsou v současnosti odhadovány na minimálně 63 rysů.

ZE STRANY 8

- A. Rys váží zpravidla okolo 20 kg. Samice váží výrazně méně než samec.
- B. Je velký zhruba jako ovčácký pes.
- C. Ne. Rys se zpravidla vyhýbá lidským sídlům.

- D. Rys nás obvykle spatří mnohem dříve než my jeho. Většinou zůstává v klidu, spoléhá se na své krycí zbarvení a čeká, až my, lidé, přejdeme. Je-li však překročena určitá kritická vzdálenost, potichu se stáhne a zmizí.
- E. Ne. Rys není lidem nebezpečný. Navíc pravděpodobnost setkání s rysem ve volné přírodě je velmi malá.

ZE STRANY 9

- A. Kocour asi 200–400 km², kočka 150–200 km².
- B. Využívání území rysem připomíná síť s uzly. Rys se rád zdržuje po jistý čas na oblíbených místech (= uzly), mezi kterými se pohybuje po pravidelných trasách.

Přitom nejsou zvláštností noční přesuny i o více než 10 km.

- C. Přežije-li mladý rys fázi osamostatnění a nalezne a uhájí svoje teritorium, může se dožít přes 10 let věku. I mnoho dospělých zvířat však uhynie dříve, v lidmi hustěji osídlených oblastech často na silnicích.

ZE STRANY 10

- A. Ne, všichni rysy nejsou skvrnití. Někteří rysy mají na sobě tzv. mramorování, jiní jsou téměř úplně beze skvrn. U rysů původem z Karpat, kam patří i rysí populace ze Šumavy, je ale skvrnitost nejčastějším typem zbarvení.

- B. Pomocí metody telemetrie lze zjistit, kde se rys v danou chvíli přesně nachází. Obojek totiž vysílá signál o přesné poloze rysa.

ZE STRANY 13

- A. Ne, jeho hlavní potravou je srnčí zvěř. Během jednoho roku uloví jeden rys zhruba jednu srnu na plochu 2 km². Není-li u své kořisti vyrušen, zkonzumuje ji dokonale. U dospělého kusu srnčího to trvá asi týden. Obvykle zůstanou jen kosti, kůže a vnitřnosti.
- B. Ne. Srnčí zvěř se brzy na nového lovce adaptuje a je opatrnější. Rys ovšem ovlivňuje chování a pohyb zvěře. To je patrné i u krmelců, kterým se srnčí zvěř začne vyhýbat, zdržuje-li se v blízkosti pravidelně rys.
- C. Rys na svou kořist číhá v úkrytu. Loví ji skokem nebo po krátkém sprintu. Srnčí zvěř zvyklá na jeho přítomnost se proto pase obvykle na volném prostranství, kde lépe a včas skvrnitého lovce upozoruje.
- D. Tetřevi jsou ohroženi pokračujícím narušováním životního prostředí, nikoli rysem. Ten by sice mohl ulovit tokajícího tetřeva či nepozornou tetřeví slepici, avšak v jeho jídelníčku tvoří mnohem větší podíl nepřátelé tetřeva, například liška.

ZE STRANY 14

- A. Ne. Mladí ryši musejí postupně teritorium matky opustit a hledat svoje vlastní. V konkrétní oblasti proto zůstává počet rysů stabilní, může se pouze zvětšovat celkový areál populace.
- B. Ano, je to možné. Jsou známy příklady mladých migrujících rysů, kteří urazili vzdálenost větší než 100 km. Pokud bude krajina průchozí, bez větších migračních bariér, jako jsou vysokorychlostní silnice, železnice a zástavba, a s dostatkem lesnatých oblastí, kde rys nalezne úkryt a odpočinek, dokáže rys takovou vzdálenost překonat.

VÍ SE O MNĚ!

DALŠÍ INFORMACE VÁM POSKYTNOU:

Správa NP a CHKO Šumava

1. máje 260, 385 01 Vimperk

Sušická 399, 341 92 Kašperské Hory

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

regionální pracoviště Jižní Čechy

nám. Přemysla Otakara II. č. 34

370 01 České Budějovice

Text: Manfred Wölfl, Alois Hofmann, Luděk Bufka, Tereza Mináriková, Elisa Belotti, Josefa Volfová

Foto: Ondřej Prosický – www.naturephoto.cz, Jaroslav Červený, Michal Trojan – www.michaltrojan.cz,

Rita Schlamberger – www.sciencevision.at, Martin XAXAP Tomáš

Použité mapy: mapa rozšíření česko-bavorsko-rakouské populace rysa ostrovida v rysím roce 2013: © Trans-Lynx Projekt a Luchsprojekt Österreich Nordwest, 2015; mapa domovských okrsků rysa: © Dušan Romportl a NP Šumava, 2015;

mapa migračních koridorů pro velké savce v České republice: © AOPK ČR, EVERNIA, s. r. o., VÚKOZ, 2010.

Vydavatel: ALKA Wildlife, o. p. s., Liděřovice 62, 380 01 Dačice, www.alkawildlife.eu, www.translynx.eu

Rok vydání: 2015, 1. vydání

© ALKA Wildlife, o. p. s., 2015

Tisk: Reprocentrum Blansko